

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle
VNS 1/2021 vp

Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunto valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta

Yleiset huomiot

SYL kiittää mahdollisuudesta lausua koulutuspoliittisen selonteon luonnoksesta. Näemme, että selonteossa on paljon erinomaisia tavoitteita ja kehityssuuntia. Asetettujen tavoitteiden toteuttamisella koulutuspolitiikkaa on mahdollista kehittää ja viedä eteenpäin pitkäjänteisesti. **SYL kuitenkin muistuttaa, että hyvät ja laajasti kannatetut tavoitteet ja toimenpiteet vaativat toteutuakseen riittävää resurssointia**, siis koulutuksen rahoittamista, **sekä pitkäjänteistä suunnittelua yhdessä korkeakoulukentän ja opiskelijoiden kanssa**. Yhtäaikaiset tavoitteet kansainvälisten opiskelijoiden määrän lisäämisestä ja 50 prosentin korkeakoulutettujen osuudesta nuoresta ikäluokasta vaativat myös toteutuakseen vahvaa sitoutumista rahoituksen lisäämiseen. Osaamistason nostamiseksi tarvitaan SYL:n näkemyksen mukaan useita yhtäaikaisia toimia, kuten opiskelijan tukemista sujuvan opiskelun mahdollistamiseksi ja sujuvaa siirtymää toiselta asteelta korkeakoulutukseen.

Koulutuksen maksuttomuus on suomalaisen koulutusjärjestelmän perusarvo, ja **SYL olisi odottanut korkeakoulutuksen maksuttomuudesta vahvempaa linjaa selontekoon**. Maksuton korkeakoulutus on merkittävin yhteiskunnallinen koulutuksen saavutettavuustekö. Vaikka koulutus periytyy myös Suomessa ja kehitys on tämän suhteen ollut osin huolestuttavaa, Suomessa kuitenkin kenen tahansa on realistisesti mahdollista päästä korkeakoulutukseen sosioekonomisista lähtökohdistaan riippumatta. **Tavoite koulutusasteen nostosta ja vähintään 50 % osuudesta nuorissa korkeakoulutetuissa edellyttää jatkossakin maksutonta koulutusta**. Maksuton koulutus kaikilla koulutusasteilla mahdollistaa kaikkien oppijoiden etenemisen koulutusasteelta toiselle.

SYL haluaa kiinnittää erityistä huomiota opiskelijoiden hyvinvointiin, yliopistojen yhteisöllisyyteen ja opintojen saavutettavuuteen. Puhuessaan opiskelijoista SYL tarkoittaa myös kansainvälisiä opiskelijoita, sillä SYL edustaa kaikkia suomalaisia yliopisto-opiskelijoita.

Selonteossa määriteltyjen suurten tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää, että opiskelijoiden ja tulevaisuudessa kouluttautumistarpeessa olevien hyvinvoinnista, toimeentulosta ja jaksamisesta huolehditaan. **Opiskelun tulee olla mielekäs ja arvostettu elämänvaihe**. Opintojen sujumisen ja mielekkään opintopolun mahdollistamiseksi **opiskelijoiden tukijärjestelmän ja muiden tulolähteiden tulee taata kohtuullinen ja turvallinen toimeentulo opiskelun ajaksi** tapahtui se sitten ennen työelämään siirtymistä tai sen lomassa. Tämä on sekä yhteiskunnan, opiskelijan että korkeakoulujen etu, sillä hyvinvoivat opiskelijat valmistuvat hyvinvoivina ja kyvykkäinä työmarkkinoille.

SYL katsoo, että huoltosuhteen heiketessä, työllisyyttä edistettäessä ja puolen ikäluokan korkeakouluttautumista tavoiteltaessa on välttämätöntä, että opiskelijoiden toimeentulo, jaksaminen ja tulevaisuudenusko ovat riittävän vahvoja. Nyt **erityisesti pandemian seurauksena opiskelijoiden uupumus ja mielenterveyden ongelmat ovat hälyttävällä tasolla**. Lisäksi koulutuksen saavutettavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta vähintään puolelle ikäluokasta taataan opinnot korkea-asteella vuoteen 2030 mennessä. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin tulee näkyä selonteossa tarpeeksi konkreettisesti.

SYL näkee harmillisena, että opiskelijat nähdään selonteossa pääasiassa kannustuksen kohteena ja yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamisen välineinä. Yliopistokoulutuksen tavoitteena ei ole palvella ainoastaan työmarkkinoita ja elinkeinoelämää, vaan laajasti koko yhteiskuntaa yliopistolain mukaisesti. Korkeakoulujen ja opiskelijoiden hyvää ja ahkeraa perustekemistä sekä perustutkimusta ei juurikaan käsitellä, vaan selonteossa keskitytään korkeakoulutuksen osalta vain joko haasteisiin tai keinoihin tavoitella huipputuloksia. Vaikka selonteon julkilausuttuna yhdistävänä tavoitteena on koulutuksen ja tutkimuksen korkea laatu, korkeakouluja käytännössä ohjaava rahoitusmalli mittaa edelleen pääasiassa määriä.

Selonteossa nostetaan esiin lainsäädännön uudistaminen, mutta huomiota tulisi kiinnittää myös muuhun korkeakoulujen ohjaukseen. SYL pitää hyvänä sitä, että korkeakouluja kehitetään muuttuva toimintaympäristö huomioiden, mutta **kaikkia haasteita ei ole mielekästä ratkaista ensisijaisesti puuttumalla rakenteisiin (lait ja tehtävät)**. Marinin hallitusohjelmassa ja Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030:ssa nähdään keskeisenä korkeakoulujen työrauha.

Selonteko on näiden tavoitteiden kanssa osittain ristiriidassa keskittyessään vahvasti korkeakoulutuksen rakenteisiin.

Korkeakoulujen ja koulutusasteiden välistä yhteistyötä on mielekästä lisätä, mutta se ei väistämättä vaadi esimerkiksi yhteisiä konserni- tai omistajuusrakenteita. Kehityksen tulee olla lähtöisin korkeakouluista itsestään ja tarpeenmukaisuudesta, eikä koulutusvastuusääntelyn kehittämisen tule tarkoittaa nykyistä vahvempaa valtiollista ohjausta, vaan sen tulee mahdollistaa korkeakoulujen ja niitä ympäröivän yhteiskunnan vuorovaikutus koulutuksen suunnittelussa.

Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on jatkossakin toiminnallisesti toisistaan erilainen rooli, sekä korkeakouluja koskevan lainsäädännön tulee olla erillistä. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön ei tule perustua resurssien säästämiseen laadun kustannuksella vaan tutkimuksen ja koulutuksen laadun parantamiseen.

Luku 3.2 Toinen aste

Opiskelijan siirtymän toiselta asteelta korkea-asteelle ja tämän tärkeän nivelvaiheen huomioiminen vaatii kokonaisvaltaista tarkastelua ja useiden eri politiikkalohkojen huomioimista, sillä korkeakouluun hakeutumiseen vaikuttavat ratkaisut toisella asteella, korkea-asteella ja opiskelijavalinnassa. Myös sosiaalipoliittinen ulottuvuus (koulutuksen periytyvyys ja siihen vaikuttavat tekijät) on merkittävä, sillä se vaikuttaa nuorten käyttäytymiseen ja hakeutumiseen yliopisto-opintoihin. Opiskelijavalinnan haasteita tai hakijasuman kaltaisia ongelmia ei siis voi ratkaista ainoastaan korkeakoulupolitiikan keinoin.

Yliopistoihin tulee olla mahdollista hakeutua sekä lukion että ammatillisen koulutuksen tutkinnoilla, eikä korkeakoulutukseen hakeutuminen saa olla vain toisen asteen opintomestystyksestä kiinni (todistusvalinta), vaan myös muiden valintatapojen on oltava hakijalle mahdollisia ja realistisia. Nykyisellään erityisesti ammatillisella toisen asteen koulutuksella yliopistoon hakeutumiseen ei kannusteta ja ammatillisella pohjalla yliopisto-opinnoissa aloittavien määrä on erittäin vähäinen. Ratkaisuna ei voi olla vain lisätä ammatillisten opiskelijoiden taakkaa vaatimalla heiltä tutkintonsa lisäksi lukion opintojaksoja, vaan myös valintaperusteita tulee tarkastella korkeakouluissa. Ammatillisella tutkintopohjalla opintonsa aloittaa merkittävä määrä opiskelijoita ammattikorkeakouluissa, joten varsinaisesti korkeakoulukelpoisuudesta ei ole kyse.

Yliopistot painottavat valintaperusteissaan lukio-opintojen opetussisältöjä vähentääkseen hakijoille kohdistuvaa painetta. Yhteishaussa yliopistoon huomioidaan todistusvalinnassa vain ylioppilastutkinnon arvosanat. Tämän vuoksi hakijan tekemä valinta lukion ja ammatillisen koulutuksen välillä vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa hakeutua ja päästä eri alojen koulutukseen. Nivelvaiheen sujuvoittamiseksi ja ammatillisen toisen asteen tutkinnon suorittaneiden jatko-opintomahdollisuuksien lisäämiseksi on keskeistä varmistaa koulutuspolkujen yhdenvertaisuus koulutuksen duaalimallin molemmilta puoliilta korkea-asteelle, sekä yliopistoon, että ammattikorkeakoulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentuessa yhä useammalle tulee syntyä realistinen mahdollisuus hakeutua jatko-opintoihin korkea-asteelle ja yliopistoon.

Luku 3.3 Korkeakoulut

Korkeakoulutus nähdään selonteossa laajasti osaamiskeskeisyyden kautta, sivistys sen sijaan mainitaan ainoastaan ylevästi johdannossa. SYL näkee, että myös tutkinnot ja laaja-alainen sivistys toteuttavat koulutuksen tehtävää yhteiskunnassa ja työelämässä. Korkean osaamisen keskeinen perusstandardi on edelleen laadukas korkeakoulututkinto, jonka tutkintoperusteet on mietitty huolella. Koko yhteiskunnan sivistystä tukevat myös yliopistojen autonomia ja yliopistodemokratia, jotka ovat sivistyksen kehittymisen elinehtoja. Ne tukevat samalla myös opiskelijoiden demokratiakasvatusta.

Opiskelijavalinnat ja opiskelijamäärä

SYL pitää hyvänä, että selonteossa on tunnistettu aloituspaikkojen merkittävän lisäämisen tarve osaamistason nostamiseksi. **Aloituspaikkojen merkittävä lisääminen vaatii riittävän resurssoinnin, jotta oppimisen ja opetuksen edellytykset ja koulutuksen riittävä laatu pystytään takaamaan.** Jo nyt vuonna 2020 lisätyt aloituspaikat ovat kohdentuneet melko tasaisesti hakijajoukkoon ja aloituspaikkojen lisäys näyttää kohdentuvan hyvin myös ensikertalaisille. Aloituspaikkoja lisätessä on huomioitava saavutettavuus ja alakohtaisuus: keille ja miten aloituspaikkojen lisäys kohdentuu. SYL katsoo, että asiaa on seurattava ja selvitettävä riittävällä tutkimustiedolla ja tarvittaessa ryhdyttävä toimiin eri ryhmien, erityisesti aliedustettujen ryhmien, saavutettavuuden edistämiseksi. Lisäksi opiskelijamäärän kasvaessa on otettava huomioon myös kasvaneen opiskelijamäärän tuen tarpeet. Aloituspaikkojen kohdentamisessa tulee hyödyntää ennakoitietoa.

Hakupainealoilla valikoitumista korostaa raskas opiskelijavalintaprosessi, jossa hakijan on joko suoritettava erinomaiset ylioppilastutkintoarvosanat tai menestyttävä erinomaisesti valintakokeessa. Ensikertalaisikiintiön vaikutusta erityisesti hakupainealojen hakijoihin tulee selvittää. Suuri osa joillain hakupainealoilla aloittavista valintakokeella valituista opiskelijoista on käynyt valmennuskurssin. Opiskelijavalintaa tuleekin kehittää entistä enemmän suuntaan, jossa valmennuskursseista ei ole hyötyä. Valmennuskurssien siirtymistä yhä nuoremmille tulee ehkäistä myös opiskelijavalintoja suunniteltaessa.

Yhdenvertaisen opiskelijavalintojen nivelvaiheen varmistamiseksi opiskelijavalintojen kehittämishankkeen seurantatutkimusta tulee jatkaa, sekä arvioida todistusvalinnan laajan käytön vaikutukset korkeakoulutuksen saavutettavuuteen. Muutoksia tehdään tarvittaessa hakijoiden ennakoitumahdollisuudet ja hyvinvointi huomioiden. Yhteishaun paineen vähentämiseksi ja hakijasuman helpottamiseksi on myös siirtoväyliä korkeakoulujen sisällä ja yliopistojen välillä edelleen syytä merkittävästi kehittää. **Todistusvalintaa, valintakokeita ja muita valintatapoja kehitettäessä on työssä kuultava opiskelijajärjestöjä toiselta ja korkea-asteelta. Yliopistojen opiskelijavalintoja kehitettäessä on huomioitava myös ammatillinen tutkinto entistä paremmin.**

Korkeakoulutukseen pyrkii vuosittain noin kolminkertainen joukko koulutuspaikkoihin nähden, minkä hidastaa korkeakouluopintojen aloittamista. Niin kutsuttu hakijasuma on paljolti vuosia harjoitetun koulutuspolitiikan seurausta, vaikka tavoitteena on useamman vuoden ajan ollut siirtymän nopeuttaminen toiselta asteelta korkea-asteelle. Vuonna 2016 asetetusta ensikertalaisikiintiöistä ei kuitenkaan voida katsoa olleen merkittävää nopeuttavaa tekijää korkea-asteelle siirtymisessä. 19-vuotiaiden aloittajien osuus putosi korkeakouluissa vuonna 2016 ensikertalaisuusikiintiön tullessa voimaan. Määrä on kasvanut vuoden 2015 tasolle vasta vuoteen 2019 mennessä, mutta uudistus ei ole kuitenkaan kasvattanut 19-vuotiaiden sisäänpäässeiden määrää vuoden 2015 tasosta (Vipunen). Hakijoita, jotka ovat todellisuudessa päässeet ensikertalaisikiintiössä ei-ensikertalaisen ohi, on useamman vuoden ajalta yhteensä muutamia satoja kymmenistä tuhansista paikan vastaanottaneista. Ensikertalaisikiintiöiden haasteena on niistä aiheutuva taktikointi ja pelko ottaa opiskelupaikka vastaan, mikä ei nopeuta siirtymää, vaan saa osan ylioppilaista pitämään väli vuoden/vuosia ja siirtymään osaksi hakijasumaa. Yksilöä ei tule syyllistää taktikoinnista ja ensikertalaisuuden optimoinnista mieluisaan opiskelupaikkaan.

Avoin korkeakoulutus

SYL kannattaa avoimen korkeakoulutuksen roolin ja tehtävän selkeyttämistä ja laaja-alaisen pitkän tähtäimen kehittämisvision laatimista. Visio tulee toteuttaa korkeakoulujen ja sidosryhmien yhteistyönä. Kehittämisvisiossa tulee tarkastella avoimen roolia laajasti osana korkeakoulutusta mukaan lukien elinikäisen oppimisen mukaan tuomat haasteet. Vision yhteydessä tulee pohtia kriittisesti avoimen kasvattamisen vaikutuksia opiskelijavalintojen saavutettavuuteen, koulutuksen maksuttomuuteen ja rahoitukseen sekä opiskelijoiden yhdenvertaiseen asemaan muun muassa toimeentulon näkökulmasta. Nykyisellään avoimen yliopiston kehittäminen on ollut kokeilevaa ja se on testannut lain rajoja. Mikäli avoin korkeakoulutus laajenee voimakkaasti täytyy selkeämmin osoittaa kenellä on vastuu sen toiminnan ja laadun arvioinnista.

Avoimen korkeakoulutuksen rooli opiskelijavalinnassa on toimia täydentävänä osana, ollen korkeintaan noin kymmenesosa opiskelijavalinnassa valittavasta opiskelijamäärästä. Avoimen valintaväylän opinto- ja työmäärän tulee olla kohtuullinen verrattuna muihin valintaväyliin, ja suoritettujen opintojen tulee olla hyväksyttävissä muissa korkeakouluissa. Väylän ei toimia maksullisena väylänä valintajärjestelmän kiertämiseen, saati pääasiallisena valintaväylänä. **Avoimen valintaväylän merkittävä laajentaminen rapauttaa koulutuksen maksuttomuuden periaatetta. Avoimelle yliopistolle ei ole jatkossakaan tarpeen osoittaa tutkinnonanto-oikeutta.** Avoimen korkeakoulutuksen laajentuessa on myös sen rahoituskysymys ratkaistava.

Pienet osaamiskokonaisuudet (micro credentials) ovat suomalaisessa kontekstissa luontaisesti esimerkiksi avoimen korkeakoulutuksen opintojaksoja tai opintokokonaisuuksia (jos määritelmänä on soveltuvuus tutkintoon, yleinen hyväksyttävyyys ja mitattava laatu). Nämä palvelevat myös ja erityisesti jatkuvaa oppimista ja avoimen tarjontaa on luontevaa kehittää vastaamaan tarvetta.

Korkeakoulutuksen laatu

Koulutuksen ja oppimisen laatua koskevan arvioinnin ja tiedontuotannon rinnalla on hyvin tärkeää säilyttää kehittävä arviointi, joka kohdistuu koko korkeakoulun toimintaan. Korkeakoulutuksen laadunhallinnan kehittäminen tulee tapahtua kiinteässä yhteistyössä arviointiasiantuntijoiden, opiskelijoiden ja korkeakoulujen kanssa.

Alustamaisuus, digivisio ja digipedagogisiin taitoihin panostaminen

SYL kannattaa lämpimästi digitaalisen opintotarjonnan tuomia mahdollisuuksia opiskella joustavasti eri opintokokonaisuuksia eri korkeakouluista hyödyntämällä digitaalisia alustaratkaisuja ja digitaalista pedagogiikkaa. Korkeakoulujen välinen yhteistyö ja todellinen joustavuus kuitenkin vaatii selkeitä päätöksiä siitä, että rahoitus on sama riippumatta siitä, missä opintopisteitä suoritetaan (nk. raha seuraa opintopistettä -ajatus). Rahoituksen olisi siis seurattava suoritettua opintopistettä, jotta opintojen tarjonta on korkeakoululle kannattavaa. Samaan aikaan on kiinnitettävä huomiota opintojen yhtenäiseen mitoitukseen, jotta opintopisteen vaatima työmäärä on ennakoitavissa kautta koko koulutusjärjestelmän. Kun kehitetään etänä opiskelua ja digitaalista liikkuvuutta, on pidettävä huoli myös riittävästä opiskelijan tukipalveluista, jotta ne ovat opiskelijan kannalta selkeä ja käytännössä toimiva kokonaisuus. SYL:n mielestä alustamaisen toimintatavan tulee palvella yhtä lailla tutkinto-opiskelijoita kuin osaamisen täydentäjiä (jatkuva oppiminen).

Opiskelijan koulutuspolku

SYL pitää tärkeänä, että jatkossakin yksilön on mahdollista uudelleen kouluttautua ja hankkia laaja-alaista osaamista. Tutkinnoilla tulee tulevaisuudessakin olla keskeinen rooli pätevyysien myöntämisessä. Tutkintokoulutusta ja sitä pienempiä kokonaisuuksia tulee kehittää yhtä lailla. **SYL ei yhdy selonteon huomioihin liian pitkistä ja epätarkoituksenmukaista koulutusputkista tai päällekkäisen kouluttautumisen tarpeesta. On harmillista, että korkeakoulutusta käsitellään selonteossa edelleen ongelmakeskeisellä tavalla ja opiskelijat nähdään kannustuksen kohteena ja yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamisen välineinä.** Yliopistokoulutuksen

tavoitteena ei ole palvella ainoastaan työmarkkinoita ja elinkeinoelämää, vaan laajasti koko yhteiskuntaa yliopistolain mukaisesti. SYL kannattaa panostuksia sujuviin siirtymiin, opiskelijan tukien ja työnteon yhteensovittamiseen, koulutuspaikkojen riittävyyteen ja elinikäiseen oppimiseen.

Kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointi

SYL kannattaa kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden kokonaismäärän kolminkertaistamista ja prosenttiluvun vaihtamista luvuiksi. Pelkät numerot kansainvälisten opiskelijoiden määrien kasvattamisesta eivät tee korkeakoulusta kansainvälistä. Jotta voimme nostaa kansainvälisten opiskelijoiden ja hakijoiden määrää, tulee luoda ja kehittää kansainvälisiä kampuksia. Nämä vaativat investointeja, tukipalveluita ja suunnittelua, kansainvälisten opiskelijoiden tarpeet huomioiden. Kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden rekrytointi ja Suomeen työllistyminen ovat osa kokonaisuutta, johon sisältyy muun muassa oleskelulupaprosessien sujuvuus, opiskelijoiden toimeentulo, opintojen kustannukset, englanninkielisten tutkintojen määrä ja laatu, sekä korkeakoulun kansainväliset palvelut. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota siihen, miten kansainvälisten opiskelijoiden määrä jakautuu eri korkeakoulujen välillä.

SYL iloitsee, että kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden maahantulon sujuvoittamiseen on kiinnitetty huomiota lisäyksellä D-viisumin käyttöön otosta ja ulkomaalaislain uudistamisesta. SYL painottaa, että kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden maahantulon sujuvoittaminen tulee tapahtua jo lähivuosina, jotta voimme nähdä sen vaikutukset vuoteen 2030 mennessä. Siihen on otettava kaikki keinot käyttöön.

Tasa-arvo toteutuu nykyistä paremmin korkeakoulutuksessa

SYL pitää ensisijaisena tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimena kunnianhimoista ja lähtökohdiltaan moniperustaista korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelmaa. Kansallisen kokoavan suunnitelman lisäksi on korkeakoulukohtaisten erityiskysymysten ja tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista, että korkeakoulut laativat omat suunnitelmansa kansallisen pohjalta, joilla edesautetaan konkreettisten tavoitteiden sanoittamista ja niiden toteuttamista muun muassa osana korkeakoulujen omia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia. SYL näkee, että kansallisen saavutettavuussuunnitelman tavoitteiden toteutumisen takaamiseksi on tärkeä sitoa tavoitteet sekä niiden alaiset toimenpiteet osaksi esimerkiksi korkeakoulujen tulosohtausta.

SYL kannattaa kirjausta opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistamisesta esimerkiksi opiskelukykyä edistämällä. On rohkaisevaa, että näin toimitaan muun muassa opiskelijoiden tuki- ja ohjauspalveluita parantamalla. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi on tärkeä, että yliopistojen perusrahoitusta paikataan sitä korottamalla.

Luku 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

SYL pitää hyvänä kirjauksia tutkitun tiedon ja tieteen merkityksestä korkeakoulutuksen perustana. Tutkimukselliset ja tiedon analysointitaidot nousevat yhä merkittävämpään asemaan tiedon määrän kasvaessa digitalisoituvassa maailmassa. Tieteellisen tiedon tulee olla yhä useamman saatavilla. Korkeakoulutuksen koulutussisältöjen täytyy perustua tutkittuun tietoon.

Samoin SYL pitää hyvänä sitä, että selonteossa tunnistetaan nyt pitkäjänteisen perustutkimuksen tärkeä merkitys uuden tiedon ja innovaatioiden luomisessa. Suomalaisessa tutkimuksessa tulee huomioida molempien kansalliskielten asema tieteen kielenä, ja korkealaatuista tutkimusta tulee tehdä kaikilla aloilla molemmilla kansalliskielillä. Myös yksityisen sektorin rahoittaman tutkimuksen rahoituskanavat on oltava avoimesti nähtävillä tutkitun tiedon riippumattomuuden varmistamiseksi.

Luku 3.6. Jatkuva oppiminen

Jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien kehittäminen on tärkeää. Tarjonnan kehittämisen rinnalla on huomioitava yksilöiden resurssien ja elämäntilanteiden vaikutukset pyrkien purkamaan myös näitä esteitä. Koulutuspoliittisessa selonteossa on huomioitava jatkuvan oppimisen uudistuksessa edennyt jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus sekä tämän vaikutukset koulutussektorin toimintaan. Jatkuvalle oppimiselle ja sen kehittämiselle tulee kohdentaa riittävä rahoitus. Jatkovaa oppimista ei saa edistää tutkintokoulutuksen kustannuksella. Julkisen koulutustarjonnan tulee jatkossakin olla jatkuvan oppimisen järjestelmä keskiössä. Lisäksi jatkuva oppiminen tulee ottaa huomioon avoimen vision laadinnassa.

Luku 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Korkeakouluille nähdään selonteossa uusia tehtäviä ja olemassaolevia tehtäviä kehitetään ja laajennetaan, mutta näiden resurssointia tai henkilöstövaikutuksia ei arvioida kattavasti. **SYL pitää kuitenkin hyvänä, että myös korkeakoulutukseen kohdistuvia lisävaatimuksia opettavalle henkilökunnalle esimerkiksi digipedagogiikan, ympäristö- ja yhdenvertaisuuskasvatuksen vuoksi on selonteossa tunnistettu.** Samoin pidämme hyvänä sitä, toisen kotimaisen kielen ja saamen kielen henkilöstön koulutustarpeiden huomioimista. Ylipäätään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävä osaaminen tulee huomioida systemaattisesti opetus- ja ohjaushenkilöstön kouluttamisessa esimerkiksi antirasistisen sekä sukupuoli- ja kulttuuritietoisen osaamisen näkökulmista.

Opiskelijoiden hyvinvointiin voidaan konkreettisesti vaikuttaa muun muassa linjaamalla opintopsykologien määrästä jokaisessa korkeakoulussa. Psykologiliitto suosittaa tällä hetkellä yhtä opintopsykologia 4000 opiskelijaa kohden.

Muiden koulutusasteiden tavoin tulisi huomioida myös korkeakoulujen opetus-, ohjaus ja muun henkilöstön osaaminen ja hyvinvointi. Digitalisaation kaltaiset isot kehityssuunnat ovat haastaneet ja haastavat korkeakoulupedagogiikkaa. Pedagogiikan ja koulutuksen tutkimusperustainen kehittäminen tulisikin näin ollen huomioida selkeämmin myös selonteossa.

Luku 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Luvun kirjaukset ovat oikean suuntaisia ja tavoiteltavia, mutta ne vaativat toteutuakseen resursointia. Erityisesti toimenpidekirjaus pedagogiikan kehittämisestä ja tietopohjan vahvistamisesta sekä huomiot saavutettavuudesta ovat tärkeitä. SYL toivoo, että taide- ja kulttuurikasvatuksen imagoon sekä siihen, että taideopetuksen piiriin saataisiin myös vanhempia ikäryhmiä kiinnitettäisiin nykyistä enemmän huomioita ja laadittaisiin tätä tukevia toimenpiteitä.

Luku 3.9 Opintotuki

Tilannekuva

Selonteon luonnoksessa esitellään opintotukea pääasiassa tämänhetkisen tilanteen mukaisesti. Katsomme, että selonteossa olisi tarpeen esitellä pääpiirteittäin myös menneiden vuosien kehityskulkuja. Selonteossa tulisi viitata esimerkiksi viimeisten kymmenen vuoden aikaisiin opintotukeen tehtyihin lukuisiin muutoksiin ja tunnistaa voimakas opintolainakannan kasvu ja vastikkeellisuuden tiukentuminen tuen ehtojen lisääntyttyä.

Opintolaina

SYL on tyytymätön koulutuspoliittisen selonteon luonnokseen opintolainasta kirjattuun tulkintaan. Opintolainasta on viime vuosina tullut nopeasti välttämätön osa opiskelijoiden toimeentuloa, vaikka sen pitäisi olla ensisijassa vapaavalintainen toimeentulon parantamisen väline. Selonteon kirjaukset korostavat opintolainan investointiluonnetta. Opiskelijalla on oikeus riittävään toimeentuloon eikä se ole hänelle investointi vaan välttämättömyys.

Näillä perusteilla **SYL esittää lauseen “Opintolaina korostaa koulutuksen investointiluonnetta.” poistamista.**

Opintotuen kehittämisen tavoitteet

Opintotuen kehittämiseksi on asetettu selonteon luonnoksessa monta eri tavoitetta eri osissa tekstiosaa ja toimenpiteiden luetteloa. Ehdotamme, että näitä erilaisia tavoitteita tarkastellaan ja niistä luodaan yhtenäisempi tavoitetila, joka määrittelee yksiselitteisesti opintotukijärjestelmän kehityssuunnan. Tämä on kirjattava kappaleen *Tavoite*-kohtaan. Katsomme, että tavoitteeksi tulisi määritellä seuraava:

“Opintotukijärjestelmää kehitetään yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien edistämiseksi, täysipäiväisen opiskelun mahdollistamiseksi ja opiskelijan riittävän toimeentulon turvaamiseksi yhdessä muiden opiskelijoiden etuuksien kanssa. Lisäksi otetaan huomioon sosiaaliturvan uudistukseen ja jatkuvan oppimisen edistämiseen liittyvät tavoitteet.”

Toimenpiteet

Näemme listatut toimenpiteet tarpeellisiksi. Niiden avulla voidaan korjata nykyisen opintotukijärjestelmän vajavaisuuksia, jotka ovat aiheuttaneet opiskelijoille huolta ja harmia. Kannatamme erityisesti opintotuen indeksisidonnaisuutta, opintorahan tason korottamista, tuloarvojen korottamista, opintotukikuukausien määrän lisäämistä sekä tuen ylempään ja alempaan korkeakoulututkintoon sitomisesta luopumista.

Toivomme, että kolmannen toimenpide-ehdotuksen sisältöä selkeytetään. Kehotamme esimerkiksi jakamaan toimenpiteen kahdeksi niin, että toinen käsittelee opintotuen rakenteiden tarkastelua ja toinen opintotukea osana sosiaaliturvauudistusta.

Opintotukijärjestelmää on muokattu viime vuosien aikana tiuhaan ja yksittäisten muutosten, kuten opintorahan leikkauksen, opintopisterajojen, tukikuukausien vähentämisen jne. arviointiin on tarvetta. Ehdotamme, että selontekoon sisällytetään toimenpiteeksi seuraava:

“Arvioidaan opintotukeen tehtyjen muutosten, kuten siihen lisättyjen ehtojen ja kannusteiden (mm. opintopistevaatimusten ja opintotukikuukausien rajoittamisen ja tutkintoasteisiin sitomisen), opintorahan tason muutosten sekä muiden rakenteellisten muutosten vaikutuksia ja tarkoituksenmukaisuutta.”

Opiskelijan etuudet ja sosiaaliturvauudistus

Opiskelijan etuuksien on oltava kokonaisuudessaan mukana sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa. Kehotamme harkitsemaan tämän vuoksi, olisiko opintotuen siirto sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle tarpeellinen sosiaaliturvan uudistuksen yhteydessä. Katsomme, että keskipitkän tähtäimen tavoitteena on opiskelijan toimeentulon ja työnteon mahdollistava kannustava sosiaalietuus. Näkemyksemme mukaan sen on rakennuttava perustulon varaan.

Luku 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Luvun tavoitteet ja toimet ovat kannatettavia, mutta vaativat konkretiaa. Ruotsinkielistä koulutusta tarjoavat tahot eivät voi tehdä samassa määrin yhteistyötä muiden korkeakoulujen kanssa kurssien tai kokonaisuuksien suorittamiseksi johtuen koulutuksen resurssi-intensiivistä. Profiloituminen on haasteellista, sillä ruotsinkielisten korkeakoulujen on taattava laaja-alainen opetus. Mahdollisuuksia ruotsin tai muiden pohjoismaisten kielten kurssien suorittamiseen olisi tarjottava esimerkiksi yhteistyöllä Pohjoismaiden kanssa. Tämän mahdollistamiseksi tarvitaan rahoitusta.

Luku 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

SYL kannattaa toimia aliedustettujen ryhmien koulutukseen pääsemiseksi (ks. 3.3 “Tasa-arvo toteutuu nykyistä paremmin korkeakoulutuksessa”), kuitenkin huomioiden uusien tehtävien vaatimat resurssit ja osaaminen. SYL huomauttaa samalla aliedustettuihin väestöryhmiin liittyen,

että esimerkiksi saamelaisten ohella tulee huomioida Suomen romanien koulutus. Jos yliopistolakia muutetaan lisäämällä maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen säännökset, tulee tämän myös heijastua yliopistojen rahoituksessa.

Luku 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.

Korkeakouluopiskelijoiden mielenterveyden haasteet ovat lisääntyneet koko vuosituhaten alun ajan. SYL näkee erittäin tärkeänä, että opiskelijoiden hyvinvointia ja mielenterveyttä edistetään korkeakouluissa muun muassa ohjaus- ja tukipalveluita vahvistamalla esimerkiksi opintopsykologien määrää lisäämällä.

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Annika Nevanpää
puheenjohtaja

Sonja Raitamäki
pääsihteeri

Lisätietoja:

Koulutuspolitiikan asiantuntija Jani Kykkänen, p. 041 515 2230, jani.kykkänen@syl.fi